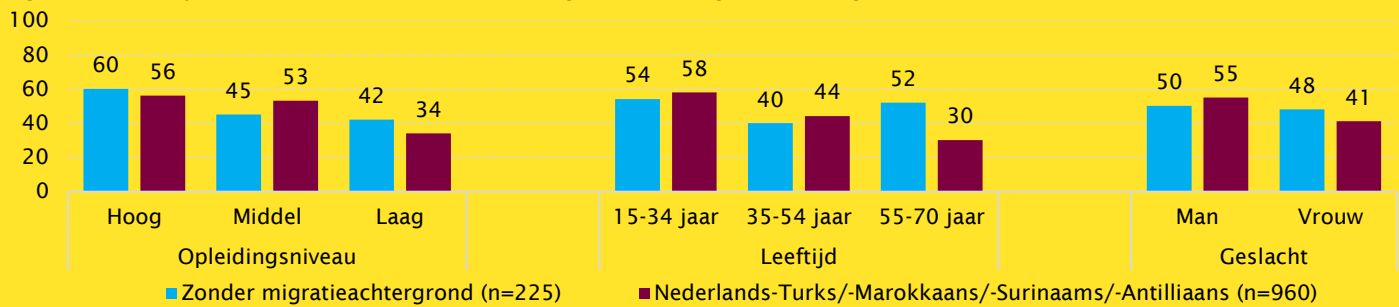

Sportgedrag en ervaren racisme etnische minderheden

Factsheet 2021/27

Agnes Elling & Rens Cremers

Figuur 1. Wekelijkse sportdeelname in 2019 naar gender en migratieachtergrond (in procenten)

Bron: Omnibusonderzoek biculturele Nederlanders 2021 (steekproef *Motivaction*), Mulier Instituut.

Inleiding

Vanuit de deelakkoorden 'inclusief sporten en bewegen' en 'postieve sportcultuur' van het Nationaal Sportakkoord is de doelstelling dat iedereen in Nederland met plezier en op een veilige manier kan sporten. Inzet is het tegengaan van ongelijkheid in de sport, waaronder het ervaren van belemmeringen en/of uitsluiting op basis van etniciteit, afkomst en/of huidskleur.

In 2021 heeft een kwart van de Nederlandse bevolking een migratieachtergrond, waarvan ongeveer de helft in het land van herkomst is geboren (eerste generatie) en de andere helft in Nederland (tweede generatie). De herkomstlanden van de vijf grootste migrantengroepen in Nederland (> 300.000 personen) zijn: Turkije, Marokko, Suriname, Indonesië en Duitsland.

Overheidsbeleid en onderzoek zijn vooral gericht op mensen met een zogenoemde 'niet-westerse' achtergrond, waartoe de drie grootste migrantengroepen en mensen uit Afrikaanse en Zuid-Amerikaanse landen gerekend worden. Zo blijkt uit de officiële kernindicatordata van het CBS en RIVM dat de wekelijkse sportdeelname van mensen met een niet-westerse migratieachtergrond in 2020 lager lag dan onder mensen zonder migratieachtergrond (resp. 46% en 56%). Dit verschil was (mogelijk vanwege corona) iets groter dan in 2019 (resp. 47% en 55%).¹

Naast aandacht voor verschillen in sportdeelname groeide in de afgelopen jaren de aandacht voor ervaren racisme, zowel in de samenleving als geheel (*Black lives matter*) als in de sport (o.a. actieplan tegen racisme en discriminatie in het voetbal 'Ons Voetbal is van iedereen'). Om meer inzicht te krijgen in het sportgedrag (en de invloed van corona hierop), de ervaren belemmeringen en racisme heeft het Mulier instituut in het zeventiende

Omnibusonderzoek biculturele Nederlanders van *Motivaction* enkele vragen uitgezet onder de vier grootste niet-westerse migrantengroepen: Nederlanders met een Turkse (n=253), Marokkaanse (n=242), Surinaamse

(n=240) of Antilliaanse (n=242, allen ongewogen) achtergrond. De vragenlijst is ook uitgezet onder Nederlanders zonder migratieachtergrond (n=225).

Overeenkomstig de sociaaldemografische kenmerken van etnische groepen in de samenleving is de (gewogen) responsgroep etnische minderheden relatief jong, lager opgeleid en vaker woonachtig in de grote steden (zie onderzoeksverantwoording).

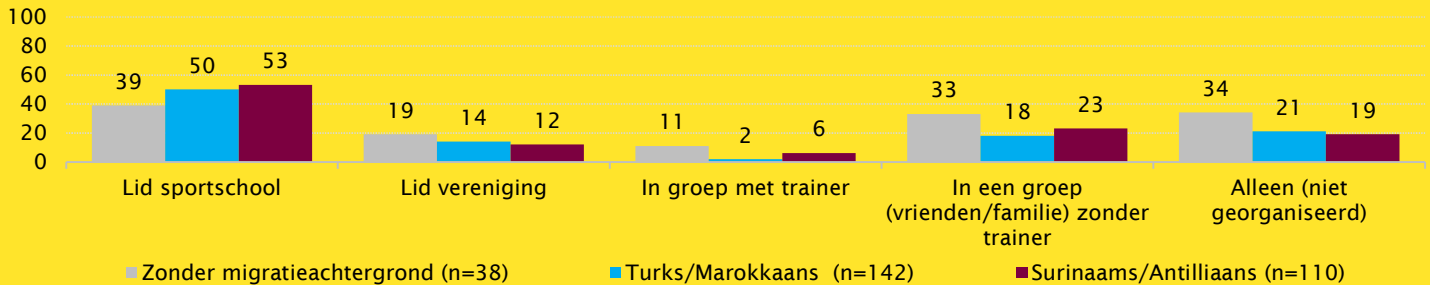
Migrantenvrouwen en -ouderen minder actief

Ongeveer de helft van de respondenten – ongeachte etnische achtergrond - gaf aan in 2019 (pre-corona) wekelijks sportief actief te zijn geweest. Onder mensen met en zonder migratieachtergrond deden hogeropgeleiden beduidend vaker aan sport dan lageropgeleiden (zie figuur 1). Alleen onder de groep respondenten met een migratieachtergrond waren ook significante deelnameverschillen naar geslacht en leeftijd: migrantenvrouwen (44%) sportten minder vaak wekelijks dan mannen (55%) en 55-70-jarigen (30%) minder vaak dan 15-34-jarigen (64%). Onder respondenten zonder migratieachtergrond deden vrouwen en 55-70-jarigen even vaak aan sport als respectievelijk mannen en 15-34-jarigen. De wekelijkse sportdeelname van jongeren (15-34 jaar) met een migratieachtergrond (veelal tweede generatie) lijkt meer op die van Nederlanders zonder migratieachtergrond dan bij hun ouders.² Wel lijken genderverschillen in sportdeelname te blijven bestaan.³

Sportscholen en kickboksen relatief populair

In de resultaten zien we ook overeenkomsten en verschillen naar etniciteit in de wijze van sportdeelname. De meerderheid van de sportende Nederlanders met een migratieachtergrond was in 2019 actief bij een sportschool (52% vs. 24% zonder migratieachtergrond). De (relatief oudere) groep Nederlanders zonder migratieachtergrond sportte het vaakst ongeorganiseerd alleen (41% vs 15%

Figuur 2. Deelnameverband van sporters 35-54 jaar in 2019, naar migratieachtergrond (in procenten, meerdere opties mogelijk)

Bron: Omnibusonderzoek biculturele Nederlanders 2021 (steekproef *Motivaction*), Mulier Instituut.

met migratieachtergrond). Opvallend is dat de groep 15-34-jarigen zonder migratieachtergrond het vaakst alleen sport en de groep 15-34-jarigen met migratieachtergrond juist het minst vaak. Sporten bij een vereniging en in een groep (vrienden/familie) met of zonder trainer deden respondenten zonder migratieachtergrond wat vaker. De etnische verschillen in de manieren waarop sporters actief waren gelden voor alle leeftijdsgroepen en zijn het kleinst onder de groep 35-54-jarigen (zie figuur 2). Fitness was in 2019 veruit de meest populaire sport onder alle groepen. Ook hardlopen, wandelen en voetbal zijn populaire sporten, ongeacht etnische achtergrond. Net als het lidmaatschap van een sportschool lag de fitnessdeelname beduidend hoger onder de vier bevraagde groepen etnische minderheden (allen meer dan 50%, tegenover 26% onder respondenten zonder migratieachtergrond). Ook (kick)boksen is met name populair onder migrantengroepen en vindt veelal in sportschoolverband plaats. Omgekeerd zijn fietsen (incl. wielrennen) en zwemmen vooral populaire sporten onder mensen zonder migratieachtergrond. Over het geheel bezien lijkt de variatie in beoefende sporten en de wijze van organisatie onder migrantengroepen wat minder groot dan onder Nederlanders zonder migratieachtergrond. Anders dan bij sportfrequentie vertonen jongeren met een migratieachtergrond hierbij niet meer overeenkomsten met jongeren zonder migratieachtergrond dan hun ouders.

Door corona minder sport, vaker alleen thuis actief

Gevraagd naar de invloed van corona op hun sportgedrag in 2020/2021 geeft bijna twee derde van de respondenten met een migratieachtergrond aan dat hun sportgedrag onveranderd is gebleven: één derde sportte nog steeds niet en één derde is evenveel blijven sporten. Bijna één op de tien geeft aan meer te zijn gaan sporten tijdens corona en bijna één op de drie personen sportte

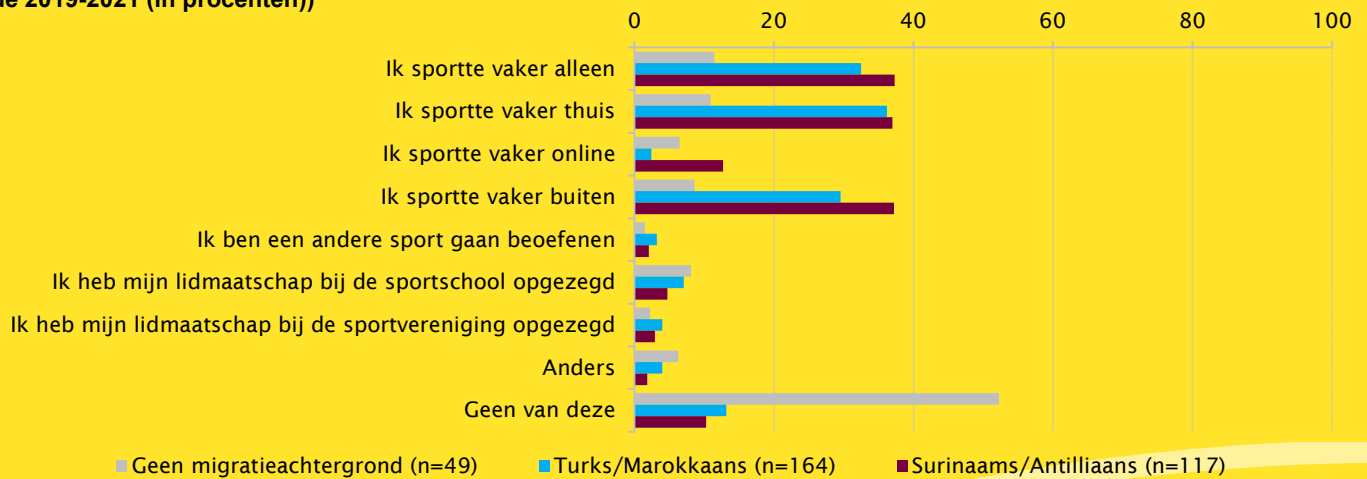
minder (22%) of is gestopt (6%).

Uit de resultaten blijkt geen leeftijdonderscheid onder de gestopte groep, maar vooral jongeren (15-24 jaar) zijn minder gaan sporten (33%). Ditzelfde patroon vinden we onder respondenten zonder migratieachtergrond. Dit hangt waarschijnlijk samen met de grotere restricties voor het reguliere sportgedrag van jongeren (in sportschool en/of -vereniging) tijdens corona. Ook opvallend is dat onder zowel mensen zonder als met migratieachtergrond (vooral van Surinaamse herkomst) vooral hogeropgeleiden relatief vaak aangaven te zijn gestopt. Alleen onder de etnische minderheidsgroepen zijn vrouwen vaker dan mannen gestopt met sporten.⁴ Naast sportfrequentie is gevraagd naar andere invloeden van corona op het sportgedrag. In figuur 3 is voor 35-54-jarigen te zien dat vooral respondenten van Surinaamse-/Antilliaanse en in iets mindere mate van Turkse-/Marokkaanse herkomst aangaven dat zij vaker alleen, thuis en/of buiten sportief actief waren vanwege corona. Dit hangt samen met de relatief hoge deelname van etnische minderheden in sportscholen, die vanwege coronamaatregelen lange tijd gesloten waren. Daarom waren zij meer genoodzaakt hun sportgedrag aan te passen dan respondenten zonder migratieachtergrond, die al vaker (ook) alleen en ongeorganiseerd sportten. Eén op de tien respondenten met een migratieachtergrond zegde zijn of haar lidmaatschap van een sportschool op en 3 procent het verenigingslidmaatschap. Onder respondenten zonder migratieachtergrond was dit respectievelijk 6 en 8 procent.

'Te oud' om te sporten?

Niet-sporters en tijdens corona gestopte respondenten zijn gevraagd naar hun redenen om niet (meer) te sporten. Hoewel sporters met een migratieachtergrond door sluiting van sportscholen meer belemmerd werden, benoemden respondenten zonder migratieachtergrond

Figuur 3. Invloed corona op sportgedrag in 2020/2021, 35-54-jarigen, naar migratieachtergrond (excl. groep niet-sporters in de periode 2019-2021 (in procenten))

Bron: Omnibusonderzoek biculturele Nederlanders 2021 (steekproef Motivaction), Mulier Instituut.

coronamaatregelen vaker als reden (19%) om niet meer actief te zijn dan personen met migratieachtergrond (5%). Onder alle vier de groepen etnische minderheden werd 'geen tijd' het meest benoemd, door minimaal één op de drie niet-sporters, vooral onder de leeftijdsgroepen tot 54 jaar.

Andere veelgenoemde redenen waren: 'niet leuk vinden van sport' (17%), 'gezondheidsproblemen' (17%), 'te moe zijn' (17%) en/of 'te oud zijn' (17%). De laatste reden noemden alleen etnische minderheden: de helft van de 55-70-jarige niet-sporters met migratieachtergrond (en onder ouderen van Turkse/Marokkaanse herkomst 60%) vond zichzelf te oud om te sporten. Ook 'geen tijd' benoemden respondenten met migratieachtergrond (38% vs. 17% zonder) relatief vaak, onder alle leeftijdsgroepen. Respondenten zonder migratieachtergrond (vooral 35-70-jarigen) vonden vaker dat ze al genoeg beweging krijgen op andere manieren (28% vs. 11% met) en/of dat ze te weinig geld hebben om te sporten (10% vs. 3% met). Dat laatste is opvallend; mogelijk zijn culturele factoren om dergelijke belemmeringen te benoemen hier van invloed.

Ervaringen met etnisch-rationale microagressies

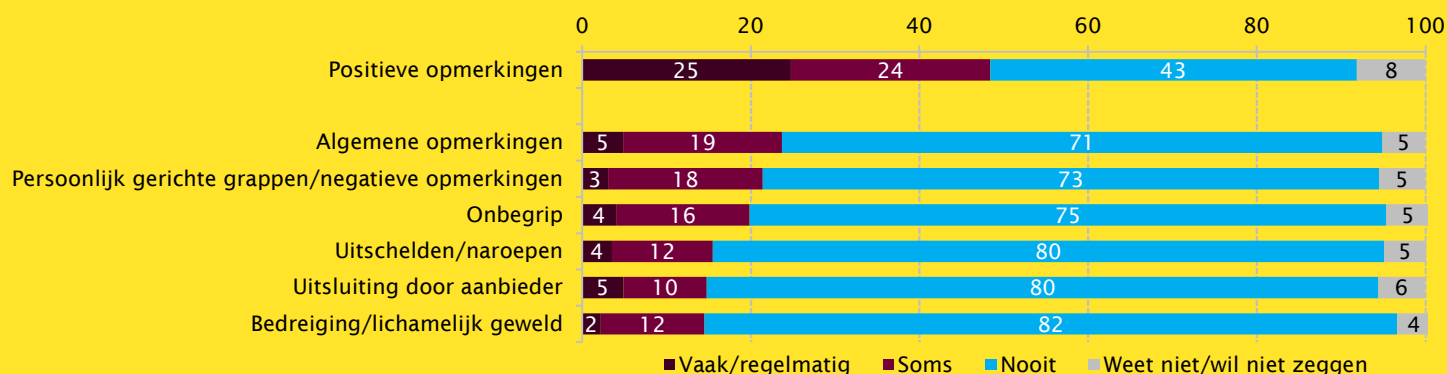
De helft van de sportende Nederlanders met migratieachtergrond ontving in de afgelopen twee jaar wel eens positieve opmerkingen over herkomst, huidskleur en/of geloofsovertuiging (49%, zie figuur 4). Tegelijkertijd hadden bijna vier op de tien (ook) wel eens te maken met negatieve uitingen (37%); onder verenigingsleden met migratieachtergrond is dit bijna de helft (47%, niet in figuur). Deze negatieve uitingen variëren van

zogenoemde microagressies, zoals algemene en persoonlijk gerichte grappen/opmerkingen (resp. 24% en 21%) en onbegrip (19%), tot meer expliciet negatieve ervaringen als uitschelden (16%), uitsluiting (15%) en/of bedreiging/lichamelijk geweld (15%; verenigingsleden 22%). Zo'n één op de zes verenigingssporters met een migratieachtergrond (17%) is wel eens geconfronteerd met een trainer die 'foute' grappen of opmerkingen maakte over huidskleur/herkomst/geloofsovertuiging. Tegelijkertijd benoemt één op de drie verenigingsleden – en de helft van de clubvoetballers - met migratieachtergrond dat er in de afgelopen twee jaar in hun sportteam of vereniging aandacht was voor het tegengaan van racisme. Dit laat zien dat de toegenomen maatschappelijke aandacht voor deze problematiek in de samenleving en vanuit het actieplan 'Ons Voetbal is van Iedereen' ook landt op clubniveau.

Veel steun voor aandacht tegengaan racisme in sport

Negen op de tien Nederlanders met een migratieachtergrond vinden dat er meer aandacht moet zijn voor het tegengaan van racisme in de sport (niet in figuur). Ook twee op de drie respondenten zonder migratieachtergrond vinden dit belangrijk, maar zij antwoorden vaker neutraal of hebben hierover geen mening. Tegelijkertijd vindt een meerderheid onder de bevroegde etnische minderheden dat sport bijdraagt aan een positieve beeldvorming over mensen met een migratieachtergrond (76%) en dat in sport minder racisme voorkomt dan in andere sectoren in de samenleving (61%). Turkse/Marokkaanse Nederlanders zijn hierover positiever dan respondenten van Surinaamse/Antilliaanse herkomst. Onder Nederlanders zonder migratieachtergrond

Figuur 4. Uitingen over herkomst, huidskleur en/of geloofsovertuiging in de afgelopen twee jaar onder Nederlanders met een migratieachtergrond, 15-70-jarigen (in procenten, n=614)

Bron: Omnibusonderzoek biculturele Nederlanders 2021 (steekproef Motivaction), Mulier Instituut.

is een minderheid het eens met beide stellingen (resp. 34% en 18%). De meeste Nederlanders met (89%) en zonder migratieachtergrond (79%) vinden dat scheidsrechters moeten ingrijpen wanneer spelers scheldwoorden gebruiken gericht op iemands huidskleur, herkomst of geloofsovertuiging.

Conclusie

Aan de resultaten is te zien dat etnische achtergrond van invloed is op sportgedrag en -ervaringen. Daarbij spelen kruisingen (intersecties) met onder meer opleidingsniveau, geslacht en leeftijd een belangrijke rol.⁴ Vooral vrouwen en ouderen met een migratieachtergrond sporten relatief weinig. Corona lijkt bovendien bestaande man-vrouwverschillen te hebben vergroot. Etnische minderheden sporten minder vaak alleen en ongeorganiseerd en relatief vaak in sportschoolverband (fitness, kickboksen). Door coronamaatregelen moesten zij hun sportgedrag daarom vaker aanpassen dan sporters zonder migratieachtergrond. Nog onduidelijk is in hoeverre deze aanpassingen in het sportgedrag tijdelijk waren of tot structurele veranderingen hebben geleid. Oudere niet-sporters met migratieachtergrond vinden zich relatief vaak te oud, een argument dat door 55-70-jarigen zonder migratieachtergrond niet werd genoemd. Ook blijkt dat sport voor veel mensen met een migratieachtergrond bijdraagt aan positieve ervaringen en beeldvorming van migrantengroepen. Toch heeft een groot deel van de sportende etnische minderheden te maken met racisme in de sport, variërend van microagressies tot uitsluiting en bedreiging/geweld. Veel Nederlanders met en zonder migratieachtergrond ondersteunen de ingezette acties vanuit de overheid en de sportsector om inclusie te vergroten en racisme tegen

te gaan. Daarmee onderschrijven de resultaten het belang van de hernieuwde beleidsaandacht voor etniciteit gericht op zowel sportstimulering als een veilig sportklimaat.⁵

¹ Zie www.sportenbewegenincijfers.nl
² Huijnk, W., & Andriessen, I. (2016) *Integratie in zicht? De integratie van migranten in Nederland op acht terreinen nader bekeken*. Sociaal en Cultureel Planbureau.
³ Heijnen, E., Dellas, V., & Elling, A. (2020). *Verschillen in lidmaatschap sportverenigingen middelbare scholieren naar opleiding, etniciteit, gezinswielvaart en geslacht (2005–2017)* [Factsheet 2020/24]. Mulier Instituut.
⁴ Vergelijk Grubben, M., & Hoekman, R. H. A. (2021). *Sociale ongelijkheid in sportdeelname* [Factsheet 2021/12]. Mulier Instituut.
⁵ O.a. Cremers, R. & Elling, A. (2020). *Onze vereniging staat open voor iedereen. Betekenisgeving aan inclusie van etnische minderheden door Utrechtse sportaanbieders*. Mulier Instituut.

Onderzoeksverantwoording

Deze publicatie is tot stand gekomen met steun van het ministerie van VWS (monitoring Sportakkoord) en van ZonMw (onderzoeksproject ‘Ongelijkheid in sport en bewegen onder COVID-19’, dat het Mulier Instituut uitvoert in samenwerking met de Radboud Universiteit (projectnummer 10430032010016)). Dataverzameling voor het 17de Omnibus biculturele Nederlanders van Motivaction vond plaats van 11 april en 9 mei; deels via het online StemPunt panel (23%) en deels via face-to-face werving (77%). *Responsprofiel* (na RIM-weging steekproef op geslacht, leeftijd, opleiding, en etniciteit): Eén op de drie respondenten zonder migratieachtergrond is 55-70 jaar, tegenover 20 en 9 procent onder de respondenten van resp. Surinaamse/Antilliaanse en Turkse/Marokkaanse herkomst. Het aandeel hogeropgeleiden onder de etnische meerderheid (31%) is hoger dan onder de migrantengroepen (14-22%) en het aandeel lageropgeleiden juist lager (18% zonder vs. 22-37% met migratieachtergrond). Daarbij nemen Surinaamse/Antilliaanse respondenten een middenpositie in. 43 procent van de respondenten met migratieachtergrond woont in de drie grootste steden, tegenover 8 procent zonder migratieachtergrond.